

פרק בית שמאי

הפרק שלפנינו עוסק בענין **מיאון**.

א. מן התורה קטנה אינה מתקדשת אלא על ידי אביה, ויוצאת בגט מבעלה, אפילו בהיותה קטנה, באופן שאביה מקבל את גיטה.

אך משגדלה, הרי היא מתגרשת בקבלת הגט על ידי עצמה.

ותקנו חכמים, שתוכל האם של הקטנה, או אחיה, לקדשה ולהשיאה כשהיא קטנה. כמו כן קטנה שהתקדשה לדעת עצמה, תפסו קידושיה, מדרבנן.

וכמו כן תיקנו, שתוכל הקטנה למאן בבעלה, ולצאת ממנו ללא גט.

ויש כמה אופנים שבהן הקטנה ממאנת, וחלקם יבואר במשנה זו.

ונחלקו בכמה מן ההלכות בית שמאי ובית הלל, כמו בשאלה אם יכולה למאן גם בנישואיה או רק באירוסיה, והאם היא יכולה למאן גם ביבם, או רק בבעלה בעודו חי, והאם צריך המיאון להיות בפני הבעל, וכן אם הוא צריך להעשות בבית דין.

ב. ולהלן בגמרא יבואר האם המיאון הוא בבעל, שאינה רוצה להמשיך להיות אשתו,

או שהמיאון הוא בקידושין שקידשה אמה אח אחיה.

ג. וכן יש נידון בגמרא האם יכולה היא למאן בזיקתה ליבם אחד ולהשאיר את זיקתה קיימת ליבמים אחרים, או שמיאון ביבם אחד גורם לעקירת כל הקידושין.

ד. **מהות המיאון** —

לפי רש"י, הוא גילוי דעתה שהיא קטנה, ואין מעשיה כלום, ולכן אם היא יוצאת בגט מבעל אחד וחוזרת ונישאת לבעל שני, וממאנת בשני, מגלה המיאון בבעלה השני שמעשיה הם "מעשי קטנה", שאינם כלום, ונעקרים למפרע גם קידושי בעלה הראשון [אלא שיש אופנים שגזרו חכמים על "בעלת הגט", וכפי שיבואר להלן].

ה. **עקירת הנישואין על ידי המיאון** — היא למפרע, כאילו לא היתה כלל מקודשת, ומשעה שהיא ממאנת אין היא אסורה בקרוביו, ואין הוא אסור בקרובותיה.

[ועיין בהערה, שהעקירה היא מכאן ולהבא למפרע, ולא ממש למפרע].⁽¹⁾

מתניתין:

א. **בית שמאי אומרים: אין מומאנין אלא** קז-א

בשעה שהיתה תחתיו ממשיכים להיות מופרים — שעקירת המיאון למפרע משמעותה היא שרק לכל הדינים הנוגעים מכאן ולהבא, כגון איסור הקרובות, תיקנו חכמים שייחשב המיאון כעקירה למפרע.

1. הגר"ח בספרו על הרמב"ם [פרק ב מהלכות אישות הלכה ט עמוד יז בספר, טור ימיני], מוכיח מכך שאין הבעל מחזיר לממאנת את מעשה ידיה ומציאתה שזכה ממנה בשעה שהיתה אשתו, וכמו כן נדריה אשר הפר לה

אמרו להם בית שמאי לבית הלל: אין בנות ישראל הפקר!

שאם יוצאות במיאון, ושוב מתקדשות, ושוב יוצאות במיאון — הרי זה מנהג הפקר.

אלא, ממאנת פעם אחת בלבד, וממתנת להתארס עד שתגדיל, ואז תקדש בקידושין מן התורה, ושוב לא תצא מבעלה השני במיאון.

ותמאן בראשון, ואז תנשא.

ובגמרא נחלקו מהי משמעות המיאון הנוסף הזה, לאחר שכבר מיאנה בו פעם אחת.

גמרא:

ומביאה הגמרא ארבעה הסברים לטעמם של בית שמאי שאין ממאנות אלא ארוסות:

ההסבר הראשון —

אמר רב יהודה אמר שמואל: מאי טעמא דבית שמאי שאמרו אין ממאנים אלא ארוסות ולא נשואות, והרי גם הנשואה קטנה היא —

לפי שאין תנאי בנשואין!

והיינו, לפי שגם מי שמתנה עם האשה המתקדשת לו תנאי, כגון שמקדשה על מנת שאין בה מומים — בשעה שהוא בא עליה, הרי הוא מוחל על תנאו מחמת חייבת ביאה.⁽²⁾

קטנות ארוסות, ולא קטנות נשואות, ונחלקו בגמרא בטעמם של בית שמאי.

ובית הלל אומרים: אחת ארוסות ואחת נשואות קטנות — ממאנות.

ב. בית שמאי אומרים: מיאון הארוסה יכול להיות רק בבעל, בחייו, ולא אחרי מותו, ביבם.

ולכן, אם מת הבעל לפני שמיאנה בו, תמתין הקטנה עד שתגדל, ותחלוץ, כי קטנה אינה יכולה לחלוץ.

ובית הלל אומרים: ממאנת הן בבעל והן ביבם, ועוקרת למפרע את נישואי אחיו.

ויבואר בגמרא אם המיאון הוא שאומרת שאינה רוצה ביבם, או שממאנת בקידושי בעלה המת.

ג. בית שמאי אומרים: ממאנת רק בפניו של בעלה הארוס.

ובית הלל אומרים: ממאנת בין בפניו ובין שלא בפניו.

ד. בית שמאי אומרים: המיאון צריך שיעשה דוקא בבית דין.

ובית הלל אומרים: בין בבית דין ובין שלא בבית דין.

ה. אמרו להם בית הלל לבית שמאי: ממאנת והיא קטנה, אפילו ד' וה' פעמים.

שזכה בהם בהיותה תחתיו.

2. יש אחרונים הסוברים שאין אדם יכול לעשות

אבל, לגבי הדינים הנוגעים למפרע, כגון זכייתו במעשה ידיה בזמן שהיתה אשתו, וכן הנדרים שהפר לה אז — אין המיאון עוקר למפרע, אלא נשארים מעשה ידיה אצלו, כפי

מאי איכא למימר? מדוע שלא תוכל למאן אז, והרי לא תצא תקלה אם יאמרו אנשים שיצאה מחמת התנאי ולא יתלו זאת במיאונה.

כי אם אכן היה תנאי בקידושיה, והתברר עתה שיש בה מומים — יתבטלו הקידושין!

ומשנינן: **לפי שאין תנאי** אפילו בחופה. היות ומחמת חיבת חופה מוחל הוא על תנאו.

ואם תמאן ויתלו את יציאתה ממנו בתנאו, תצא מכך תקלה.

אך עדיין תיקשי: אם **מסר האב** את בתו **לשלוחי הבעל**,⁽²⁾ שעדיין אין חיבת חופה, ואין אדם מוחל אז על תנאו — **מאי איכא למימר?**

מדוע סבורים בית שמאי, שאינה יכולה למאן כבר משעת המסירה, והרי לא יהיה בדבר תקלה אם יתלו את יציאתה בתנאו?

ומשנינן: משום **"לא פלוג רבנן"**.

והיינו, שתיקנו חכמים את תקנתם בצורה כוללת, שארוסות ממאנות ולא נשואות, ולא חילקו בין שלבי הנישואין.

ואי קטנה **נשואה תמאן** בבעלה ונתירנה להנשא לשוק, לא יתלו אנשים את התרתה לשוק במיאונה בבעלה, אלא יתלו זאת בתנאי שעשה עמה בשעת קידושיה, וכשנשאה התברר שלא התמלא התנאי, וכגון שנמצאו בה מומים.

ואתי למימר, ויבואו האנשים לטעות ולומר כי יש **תנאי בנשואין**. והיינו, שאין אדם מוחל על תנאו שעשה כשקידשה אפילו בשעת ביאה. וזו היא טעות.

ולכן תיקנו שנשואה לא תמאן.

והוינן בה: הרי מלשון בית שמאי מבואר שאין ממאנים אלא ארוסות, ולא מי שנכנסו לחופה ועדיין לא נבעלו, ולא מי שכבר נמסרו לשלוחי הבעל.

לפי שהכניסה לחופה או ה"מסירה לשלוחי הבעל" הן שלבים של נישואין [לכמה דברים המתבארים במסכת כתובות].

וכיון שעדיין אין כאן חיבת ביאה, הרי תנאו שהתנה עמה בשעה שקידשה עומד בתוקפו, ואם יתברר לו אז שיש בה מומים יתבטלו הקידושין.

ואם כן תיקשי, **נכנסה לחופה ולא נבעלה** —

3. קטנה שהשיאה אביה אינה יכולה למאן כיון שקידושיה הם מהתורה. אלא כונת הגמרא לומר להשתמש בלשון של "מסר האב לשלוחי הבעל" שהוא שלב של נישואין מן התורה לגבי כמה הלכות [עיי' בסוגיית הגמרא בכתובות מח ב, ובמחלוקת הראשונים שם].

ודין זה, של מסירה לשלוחי הבעל, שייך גם בקטנה המתקדשת מדרבנן על ידי אמה או אחיה, שהם מוסרים אותה לשלוחי הבעל. רש"י

תנאי בשעת החופה עצמה, לפי הכלל שכל דבר שאינו בשליחות, אי אפשר להתנות בו תנאי [המקנה בקונטרס אחרון בקידושין סא, ורע"א בשו"ת תנינא נא. אלא שהוסיף שיש שליחות בנישואין במסירה לשלוחי הבעל].

והשאגת אריה בסימן צג מבאר את דברי התוס' כאן, בד"ה בית שמאי, שאכן יכול אדם לעשות תנאי בחופה, אלא שאין הדבר מצוי שיתנה אדם בחופה.

ומשנינן: לפי שלא ניהא ליה לאיניש דתיהוי חופתו "חופה דאיפורא". והיינו, אינו רוצה בחופה כזאת שהיא הכנה לבעילת זנות, אם תמאן בו אחר כך. (4)

אך עדיין מקשה הגמרא: **מסר האב לשלוחי הבעל** [והיינו, מסרוה אמה או אחיה, כמו שמבואר לעיל בהערה הקודמת] — **מאי איכא למימר?**

הרי אין המסירה לשלוחי הבעל מהווה חופה לבעילת זנות, אך היא שלב של נישואין, ולמה שלא תוכל למאן אז!?

ומשנינן: **לא פלוג רבנן!**

ובית הלל, החולקים על בית שמאי, סוברים: **כיון דאיכא קדושין וכתובה בקידושי קטנה** — **לא אתו למימר דבעילתו בעילת זנות.** (5)

ההסבר השלישי —

רב פפא אמר: טעמא דבית שמאי הוא — משום פירי, אכילת הפירות של נכסי מלוג, שהוא דבר הנוהג רק בנישואין ולא באירוסין, וכפי שיתבאר מיד.

וכן **טעמא דבית הלל הוא משום פירי** —

ומבאר רב פפא דבריו:

טעמא דבית שמאי משום פירי שאוכל הבעל מנכסי מלוג של האשה, דאי אמרת נשואה תמאן — שמיט, הרי הוא נשט, נמנע, מלטפל בנכסיה באופן שישתמרו, אלא הוא לוקח את הפירות ואינו דואג

ועתה באה הגמרא לברר מדוע נחלקו בית הלל —

ובית הלל סוברים שמידע ידעי אינשי דנישואי קטנה, נישואין דרבנן נינהו, ויכולה לצאת ממנו במיאון, ולא יבואו לתלות את יציאתה בתנאו.

עד כאן ביארה הגמרא את טעמו של רב יהודה אמר שמואל בהסבר דברי בית שמאי. ועתה מביאה הגמרא הסבר נוסף בטעמם.

ההסבר השני —

רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו: טעמא דבית שמאי הסוברים שאין נשואות ממאנות הוא —

לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

והרי כל סיבת הדבר שתיקנו חכמים קידושין לקטנה, הוא כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר.

ואם תוכל למאן אחרי נשואיה אליו, והמיאון הרי עוקר את קידושיה בה למפרע, ימנעו האנשים מלקחת קטנות, היות ואינם רוצים שתהיה בעילתם בעילת זנות, אחרי שייעקרו קידושיהם למפרע כשימאנו בהם. ותיעקר בכך תקנת חכמים לטובת הקטנות.

והוינן בה: **נכנסה לחופה ולא נבעלה, שאז אין את הטעם שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות — מאי איכא למימר?**

מדוע אין היא יכולה למאן אז!?

5. לכאורה לפי היסוד של הגר"ח, שעקירת הקידושין במיאון היא רק מכאן ולהבא למפרע,

4. והמאירי כתב שכל כניסה לחופה — כוונת ביאה היא.

לשמירת הנכסים, ואכיל להו לפירות מינה, היות דסוף סוף — למיפק קימא, משער הוא שהיא תמאן בו ותצא ממנו.

ובית הלל סוברים, אדרבה, כיון דאמרת תמאן — אשבוחי משבח להו לנכסיה. היות והוא סבר, דאי לא ישמור על נכסיה — עייזי ייעצו לה קרוביה, שתמאן בו, ומפקי ויוציאוה לה מיניה.

ההסבר הרביעי —

רבא אמר: היינו טעמא דבית שמאי, לפי שאין אדם טורח בסעודה של נשואין, ומפסידה, אם תמאן בו אחר נישואיה, וימנעו אנשים מלשאת קטנות. ולכן תיקנו שלא ימאנו אלא ארוסות.

ובית הלל סוברים שתרוייהו, הבעל והאשה, ניהא להו בסעודת הנישואין אפילו על הצד שאחר כך תמאן ותעקור נשואיה, כדי דליפוק עלייהו קלא דאישות, שייצא עליהם קול שהם נשואים למשך התקופה עד למיאון, ולא יאמרו עליהם שהם חיים חיי הפקר ללא קשר של אישות ביניהם.

שנינו במשנה: בית שמאי אומרים: ממאנת כבעל ולא ביבם, ובית הלל אומרים כבעל וביבם.

אמר רבי אושעיא: לפי בית הלל שיכולה למאן גם ביבם, ממאנת היא רק למאמרו, שאם עשה בה היבם מאמר, יכולה היא לעקור במיאונה בו את המאמר שעשה בה, ואינה צריכה גט למאמרו.

ואולם, אינה ממאנת לזיקתו. שהזיקה ממשיכה גם אחר מיאונה, והיא צריכה חליצה מהיבם כדי להיות מותרת לשוק.

אמר רב חסדא: מאי טעמא דרבי אושעיא?

היות שהוא סובר שרק את קידושי המאמר, דעשה בה היבם מדעתה — מציא עקרא יכולה היא לעקור במיאונה.

אבל את הזיקה ליבמה, דבעל כרחא היא זקוקה לו, שהרי נופלת היא אל היבם מכח נישואיה לבעלה המת, שלא מיאנה בו בחייו — לא מציא עקרא.

ותמהה הגמרא על הסברו של רב חסדא:

והרי ביאה שעושה היבם ביבמתו, דבעל כרחא הוא עושה אותה ביבמה, ובכל זאת —

מציא עקרא!

קז-ב

שהרי אמרו בית הלל שיכולה למאן ביבם, כמו שממאנת כבעל.

ואם לאחר ביאה של היבם, הנעשית בעל כרחה, וכבר קנאה היבם, היא יכולה למאן בו, ויוצאת מביאתו ללא גט, הרי כל שכן שתוכל למאן לזיקתו, על אף שהיא זקוקה לו בעל כרחו, ולצאת ממנו ללא חליצה!

אלא, בהכרח, כך הוא טעמו של רבי אושעיא —

בשעת נישואין עצמה. ויתכן שזהו הביאור בדברי בית הלל.

הרי בשעת החופה היו נישואין, וגם אם יעקרו למפרע יהיה זה רק מכאן ולהבא למפרע, ולא